

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน
ของ นายชัช ชลวร ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๔๓/๒๕๕๕

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๕๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติอยู่ในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยบัญญัติว่า ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

สำหรับพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์มุ่งให้การใช้แรงงานลูกจ้างเป็นไปอย่างเป็นธรรม โดยมีบทบัญญัติที่สำคัญได้แก่ บทบัญญัติว่าด้วยการใช้แรงงานทั่วไป บัญญัติคุ้มครองในเรื่องเวลาทำงาน เวลาพัก วันหยุด วันลา ค่าตอบแทนในการทำงาน สวัสดิการ และความปลอดภัยในการทำงานของลูกจ้าง การควบคุมการใช้แรงงาน รวมตลอดถึงเงินทดแทน การสงเคราะห์ลูกจ้าง ค่าชดเชยและค่าชดเชยพิเศษด้วย และมีบทบัญญัติว่าด้วยการใช้แรงงานหญิง และการใช้แรงงานเด็กให้ได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษเพิ่มขึ้นจากการใช้แรงงานทั่วไปโดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อชีวิต ร่างกาย และชื่อเสียง และหากมีการกระทำฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับบทกำหนดโทษอยู่ในหมวด ๑๖ มาตรา ๑๔๔ ถึงมาตรา ๑๕๙ โดยมาตรา ๑๕๘ บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของบุคคลใด หรือไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของ กรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย

เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์และสาระสำคัญของกฎหมายคุ้มครองแรงงานแล้วเห็นว่า กฎหมายฉบับนี้มุ่งสร้างความเป็นธรรมในสังคมในด้านการใช้แรงงาน เป็นบทบัญญัติว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง สิทธิและหน้าที่ของนายจ้างและลูกจ้าง อาทิเช่น การกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการทำงานที่ลูกจ้างพึงได้รับ เวลาทำงาน ค่าตอบแทน ความปลอดภัยของสถานที่ทำงาน สวัสดิการและการสงเคราะห์ เป็นต้น เพื่อให้การใช้แรงงานเป็นไปอย่างเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของลูกจ้างซึ่งเป็นผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ และเมื่อการใช้แรงงานมีคุณภาพก็จะนำไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคม และความสงบเรียบร้อยของประชาชน พระราชบัญญัตินี้ได้ให้ความหมายของนายจ้างไว้ในมาตรา ๕ ว่า ผู้ซึ่งตกลงรับลูกจ้างเข้าทำงาน โดยจ่ายค่าจ้างให้และหมายรวมถึง (๑) ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำงานแทนนายจ้าง (๒) ในกรณีที่นายจ้างเป็นนิติบุคคลให้หมายความรวมถึงผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลและผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลให้ทำการแทนด้วยการที่บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ประสงค์คุ้มครองลูกจ้างซึ่งเป็นผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ กฎหมายจึงกำหนดให้นายจ้างรวมถึงนายจ้างที่เป็นนิติบุคคลและบุคคลตามมาตรา ๑๕๘ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่ละเลย หรือไม่งดเว้นกระทำการในหน้าที่ หากฝ่าฝืนต้องรับผิดทางอาญา ความรับผิดทางอาญาที่กฎหมายคุ้มครองแรงงานบัญญัติไว้เป็นมาตรการในเชิงป้องปรามและป้องกันมิให้มีการฝ่าฝืนกฎหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองประโยชน์ของลูกจ้างที่ใช้แรงงานอันจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อนายจ้างโดยตรงด้วย เมื่อกรณีที่มีผู้กระทำความผิดและผู้กระทำเป็นนิติบุคคล โดยการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของบุคคลใด หรือไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของกรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๕๘ และเมื่อพิจารณามาตรา ๑๕๘ ตามหลักความรับผิดทางอาญาของบุคคลแล้วเห็นว่า ในส่วนองค์ประกอบภายนอกของมาตรา ๑๕๘ ได้แก่ (๑) ผู้กระทำ คือ บุคคลใด กรรมการผู้จัดการซึ่งมีหน้าที่ที่ต้องกระทำหรือบุคคล ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล (๒) การกระทำ คือ การสั่งการหรือการกระทำของบุคคลใด และการงดเว้นการกระทำโดยการไม่สั่งการหรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของกรรมการผู้จัดการหรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล และ (๓) ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล คือ การกระทำของผู้กระทำมีผลให้นิติบุคคลมีการกระทำความผิด ส่วนองค์ประกอบภายใน

ได้แก่เรื่องของเจตนา ซึ่งโดยหลักบุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญาเมื่อกระทำโดยเจตนา ซึ่งผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำ เว้นแต่จะกระทำโดยประมาทซึ่งกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบ หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้แจ้งชัดว่าต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๙ วรรคแรก กรณีตามมาตรา ๑๕๘ เป็นความรับผิดชอบทางอาญาที่ผู้กระทำอาจรับผิดชอบจากการกระทำโดยเจตนา หรือการกระทำโดยไม่มีเจตนา กล่าวคือ การกระทำโดยการสั่งการหรือการกระทำของบุคคลใด หรือการกระทำโดยงดเว้นโดยการไม่สั่งการหรือไม่กระทำการอันเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำของกรรมการผู้จัดการหรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล เป็นการกระทำโดยมีเจตนาก่อให้เกิดความผิดต่อกฎหมายคุ้มครองแรงงานโดยตรงและไม่ต้องพิจารณาหลักความรับผิดชอบในเรื่องตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนจากการกระทำในฐานะส่วนตนอีกด้วย และมีกรณีที่ผู้กระทำไม่ได้มีเจตนามุ่งประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผล หากแต่นิติบุคคลนั้นมีการกระทำความผิด บุคคลตามมาตรา ๑๕๘ ก็ต้องรับผิดชอบ ความผิดในส่วนหลังนี้เป็นบทบัญญัติหลักการเดียวกันกับหลักความรับผิดชอบโดยเด็ดขาดหรือโดยเคร่งครัด ซึ่งหมายความว่าแม้ไม่มีเจตนาก็เป็นความผิด แต่ผู้กระทำต้องมีการกระทำตามมาตรา ๑๕๘ อันเป็นหลักความรับผิดชอบทางอาญาทั่วไป ลักษณะขององค์ประกอบภายในของความผิดตามมาตรา ๑๕๘ เช่นนี้มีผลทำให้การกระทำที่มีเจตนาและไม่มีเจตนาของบุคคลต้องรับผิดชอบในทางอาญามีอัตราโทษเช่นเดียวกัน โดยโจทก์มีหน้าที่พิสูจน์ความผิดเพียงว่ามีผู้กระทำและการกระทำนั้นมีความสัมพันธ์กับผลของการกระทำ ได้แก่ความผิดของนิติบุคคล ซึ่งเป็นการยกเว้นการพิสูจน์เจตนาของบุคคล อย่างไรก็ตาม การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลตามมาตรา ๑๕๘ ในลักษณะดังกล่าวนี้มีใช้เรื่องของความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลจากการกระทำของบุคคลอื่นโดยการสันนิษฐานว่า กรรมการผู้จัดการหรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นมีความผิดเพราะมีการกระทำความผิดของนิติบุคคลเกิดขึ้นแล้วบัญญัติให้บุคคลมีความรับผิดชอบทางอาญาเพราะสถานะของบุคคล ดังเช่นบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ ที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไว้แล้วในคำวินิจฉัยที่ ๑๒/๒๕๕๕ ว่า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง ที่มีหลักการเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลมิให้ได้รับความกระทบกระเทือนจากการดำเนินคดีอาญาโดยปราศจากเหตุอันควร แต่โดยที่ความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลตามมาตรา ๑๕๘ เป็นการกำหนดให้บุคคลรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำ ความผิดของบุคคลนั่นเอง ไม่ใช่การสันนิษฐานให้บุคคลต้องรับผิดชอบแล้วให้บุคคลนั้นมีภาระในการพิสูจน์ว่าตนเองไม่ได้กระทำความผิด หากแต่มีการพิสูจน์การกระทำของบุคคลอื่นเป็นองค์ประกอบของความผิดก่อน

จึงไม่ใช่กรณีการดำเนินคดีอาญากับบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับัณฑิตบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้โดยปราศจากเหตุอันควร
ตั้งนี้ บทบัญญัติมาตรา ๑๕๘ จึงไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญต่อสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
ของบุคคลตามที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๕๘
ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

นายชัช ชลวร

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ